

מבעל דף היומי בעיון

סיכום גפ"ת, רא"ש, רמב"ם, רי"ף, ר"ן, טור ב"י, שו"ע מ"א ט"ז ומשנ"ב על הדף

כולל ומכון ראש פינה:

כולל יום שלם ללימוד כל הש"ס וד' חלקי השו"ע בעיון במשך 17 שנה | כולל יום שלם ללימוד דף היומי בעיון | כולל יום שלם ללימוד אבן העזר בעיון | פרויקט "אבן ברורה", והוא כעין משנה ברורה על אבן העזר | כולל ערב שלוש שעות ללימוד דף היומי בעיון | כולל ערב שעתיים ליבו הפזן | כולל שישי שבת | רשת שיעורי תורה ללימוד דף היומי במלגה מכובדת למגידי שיעורים | 30 ספרי עזר על שלחן ערוך אבן העזר | ספרי "השינון" על ד' חלקי השו"ע, לדיעת ד' חלקי השו"ע בלימוד עמוד יומי, בהמצאת גדולי ישראל מכל העדות והתגוים | מבחנים ארציים לאברכים ובחורים במלגה על דף היומי בעיון | סיכומים יומיים של דף היומי בעיון בעברית, אנגלית, ספרדית וצרפתית | קמחא דפסחא | עזרה וסיוע לנזקקים ואברכים עמלי תורה

יום א' כ"א אב-שבת כ"ז אב תשפ"ד

העלון מוקדש לעילוי נשמת: הרצה רבי שמואל מרדכי בן סול שולמית זצ"ל ומרת הדרה בת שמוחה ע"ה ת.נ.צ.ב.ה

מסכת בבא בתרא ס"א-ס"ז

שבוע פרשת ראה

העלון מוקדש לעילוי נשמת: ר' אליהו בן חנה ז"ל ומרת אסתר בת מרים ע"ה ת.נ.צ.ב.ה

דף ס"א ע"א

פרק רביעי

בפרקים הבאים, פרק רביעי עד השביעי, יתבארו ההלכות בדברים שהמוכר מכרן בסתם ולא פירש את פרטי המכירה, כגון שנכתב בשטר שמוכר לו בית פלוני או חצר פלוני או שדה פלונית ופרדס וכרם ומרחץ וספינה וכיוצא בהם, ולא פירש מה מכר עמהם ומה לא מכר, ובפרקים אלו יתבאר מה נמכר עמהם ומה לא נמכר עמהם, והטעם בכל הדברים הוא דקים להו לחז"ל שזה הדבר דרך בני אדם לכלול אותו בלשון זה מפני שהוא עיקר תשמישו של אותו דבר הנמכר, ובודאי היה דעת המוכר להקנות לו אותו דבר הפרטי בהכללי.

וכתב הרמב"ם [פכ"ו ממכירה], דכלל גדול בזה דאין כל אלו הדברים אמורים אלא במקום שאין שם מנהג ולא שמות ידועים לכל דבר ודבר בפני עצמו, אבל במקום שנהגו שהמוכר כך מכר כך ה"ז מכור וסומכים על המנהג בין בקרקעות בין במטלטלין וזה עיקר גדול בכל דברי משא ומתן הולכין אחר לשון בני אדם באותו מקום ואחר המנהג, רק במקום שאין ידוע בו מנהג ולא שמות מיוחדין אלא יש קורין כך ויש קורין כך עושים כמו שפירשו חכמים. עכ"ל.

המוכר את הבית לא מכר יציע, ואף על פי שהיא פתוחה לתוכו וכו' ולא את החדר שלפנים הימנו וכו' אמר מר זוטרא והוא דהוי ארבע אמות.

מהו יציע, י"א שהוא חדר שעושים סביבות כותלי הבית מבחוץ [רי"ף], ואף על פי שהוא פתוח לתוכו שאין לה פתח אחר ומן הבית נכנסים לתוכו או שהוא בעוביו של כותל, אבל מה שבבית בפנים כלול בלשון בית [כ"מ

פכ"ה ממכירה], וי"א שהוא בניין נמוך אצל הבית מצדו או מאחוריו ועשוי בחלונות לנוי [רשב"ם ד"ה בדקא]. והמוכר את הבית לא מכר את היציע הנ"ל, בד"א כשהיה רוחב היציע ד' אמות או יותר אבל פחות מזה הרי הוא בכלל הבית אפילו אינו פתוח לתוכו. וכיון דיציע אינו בכלל הבית כ"ש שלא מכר את החדר שלפנים מהבית שאינה עשויה לדירה אלא להצניע שם כלים ובגדים וממון ואין תשמישו כתשמיש הבית, וי"א דגם בחדר בעינן ד' אמות, אבל פחות מזה דינו כיציע.

ולא את החדר שלפנים הימנו וכו'.

והטעם שאין החדר בכלל הבית בסתמא, לרשב"ם הוא משום שאין תשמישו כתשמיש הבית, וכן ביאר הרשב"ם לקמן בעוד עניינים, שכל שאין הכל תשמיש אחד לא נכלל במכירתו, עיין לקמן. ולרמ"ה הוא מפני שהוא מקום חשוב בפני עצמו ולא בטל לבית.

ולא את הגג בזמן שיש לו מעקה גבוה עשרה טפחים וכו'.

וכן לא מכר לו את הגג בזמן שיש לו מעקה גבוה עשרה טפחים ויש לו רוחב ארבע אמות ואפילו הגג אינו מקורה ומגופף [נמק"י] דגגות שלהם היו ראויים לתשמיש, שהיו חלקים ותשמישן חלוק מתשמיש הבית ויש לו כל דיני יציע וחדר שנתבארו לעיל. ולקמן בגמרא מבואר דבכל דברים אלו כיון דרובא דאינשי קורין להבית בית ולהיציע ולהחדר ולעליה כשיש לה פתח מבחוץ ולגג קורין לכל אחד שם הפרטי שלו וכשמזכירין בית אינם כלולים בו, ואם רוב אנשים כוללים אותם בלשון בית ודאי דבכל ענין הם מכורים בכלל בית.

ולקמן [ס"ג ע"ב] נחלקו רשב"ם ותוספות בדין הגג כשכתב לו שמוכר לו הבית ועומקו ורומו, דלרשב"ם כלל בזה את הגג, ולתוספות אין הגג כלול אלא אם כן כתב לו עד רום רקיעא.

כולל ומכון ראש פינה:

ואם א"ל כל שדות קנה כל השדות שיש לו אפילו הרבה חוץ מגנות ופרדסים שאינן בכלל שדות, ואם א"ל נכסים אני מוכר לך אפילו גנות ופרדסים מכורים אבל לא בתים ועבדים, ואם א"ל כל נכסים אפי' בתים ועבדים וכל המטלטלין הידועים לו ואפילו תפילין שבראשו בכלל המכר.

דף ס"ב ע"א

מצר לו מצר אחד ארוך ומצר אחד קצר אמר רב לא קנה אלא כנגד הקצר. אמרו ליה רב כהנא ורב אסי לרב ויקנה כנגד ראש תור שתיק רב. ומודה רב, היכא דאיכא מצר ראובן ושמעון מחד גיסא ומצר לוי ויהודה מחד גיסא, מדהוה ליה למכתב ליה דראובן כנגד לוי ודשמעון כנגד יהודה, ולא כתב ליה, שמע מינה כנגד ראש תור הוא דאמר ליה.

האומר לחבירו שדה פלוני אני מוכר לך קנאה כולה אפילו היא גדולה אף על פי שלא סיים המצרים, כל זמן שאין מצר מפסיק, וכשמצר לו מצרים, אפילו לא מצר לו רק מצר מזרחי ומערבי ולא הזכיר צפוני ודרומי, קנה כל השדה, ולא אמרינן שהשדה לא מכר לו כלל אלא תלם אחד במזרח ותלם אחד במערב כשיש בהם שיעור שדה, דניכרים הדברים שכל השדה מכר לו וקיצר בהמצרים. ומודדים משפתי מזרח ומערב וכל מה שבתוך המצרים קנה, והוא עדיף מהאופן שמצר לו ג' מצרים, שמבואר בסוגיא דהמצר הרביעי בעצמו לא קנה, דכאן ניכר שהיה דעתו לקצר ולא משום שהיה בדעתו להוציא את המצרים האחרים.

ואם מצר לו מצר אחד ארוך ומצר אחד קצר כגון שמצר מזרחי ארוך מאה אמות ומצר מערבי נ' אמה, אם היה הארוך של איש אחד לא קנה גם מן המזרח רק כנגד הקצר, דיד הלוקח על התחתונה ואמרינן דמצרים הרחיב לו. אבל אם היה של שנים וכתב לו שדות של ראובן ושל שמעון הם מן המזרח, ושל לוי הוא מצר מערב, ושל ראובן הוא כנגד לוי, ושל שמעון יוצא הלאה, הוי כמפורש שבארוך קנה הכל, דאל"כ למה הזכיר של שמעון כלל, ולכן קנה כנגד ראש תור שהוא באלכסון במזרח עד הארוך ובמערב עד הקצר, והולכין בחוט באלכסון ממצר מזרח עד מצר מערב. וי"א דאפילו כשהיה מצר מזרחי של איש אחד קנה ג"כ באלכסון כראש תור, דאל"כ היה לו לכתוב שחצי שדה של ראובן הוא המצר.

ומה הוא ראש תור, דעת הרמב"ם שהוא תכשיט נשים בצורת משולש, על שם הפסוק תורי זהב נעשה לך, ולרש"י בסוכה היינו תור על שם חרישה, כמו שורות התלמים שהכות ומתקצרות, והרא"ש בכלאים כתב דהוא כקרן השור שהולכת ומתחדדת.

ומבואר בגמרא דבכל אלו שאמרנו שאינם בכלל הבית אפילו מצר לו מצרים חיצונים, והיינו כשכתב לו מצרי הבית נתן סימני המצרים בהשטר מה שאחר כל הבנינים ובנינים אלו כלולים בתוך המצרים, מ"מ אינם מכורים בכלל הבית, דאמרינן דמפני שרצה לעשות סימנים הניכרים לכל הרחיב לו המצרים, ולא מצר את היציע והחדר מפני שאינם ניכרים לכל אבל לעולם לא מכרן בכלל הבית, דכיון דבלשון רוב בני אדם אינם כלולים בשם הבית אין ביכולת הלוקח להוציאם ממנו בשביל המצרים כיון שלא פרטן, ואם באמת מכרן לו הלוקח אפסיד אנפשיה מה שלא פרטן. ובאמת ביציע י"א כשמצר לו מצרים חיצונים נכלל בהבית, ויש שמסתפקים בזה, עיין בנמוקי יוסף שהביא הדעות בזה, אבל הרא"ש והטור הכריעו דדינו כחדר.

דף ס"א ע"ב

כדרב נחמן, דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבון המוכר בית לחבירו בבירה גדולה, אף על פי שמצר לו מצרים החיצונים מצרים הרחיב לו.

הבירה הוא בית גדול ובתים קטנים פתוחים לתוכו, והרבה בע"ב דרים בהקטנים, והבירה עצמה אינה לתשמיש אלא לדירה והילוך לכל הבע"ב, ואם עמד המוכר באחד מהבתים ואמר לחבירו בית זה אני מוכר לך או נותן לך, ורוב בני אדם קורין לבירה בירה ולכל אחד מהבתים קוראים בית, לא קנה אלא הבית הקטן שעומד בו, ואף שמצר לו מצרים החיצונים וגם יש מיעוט שקורין גם לבירה בית, מ"מ יד הלוקח או המקבל על התחתונה כיון דרובא קרו לבירה בירה ולא בית והמצרים הרחיב לו לסימן מובהק כנ"ל בבית ויציע וחדר. ואם רוב בני אדם קורין לבירה בית ולבית יחידי אין קורין בית עד שמפרשין אותו בפרטות, אז אפילו לא מצר לו מצרים חיצונים מכורה לו כל הבירה. ואם קורין לבירה בית ולבית יחידי ג"כ בית, אם לא מצר לו מצרים חיצונים לא קנה רק הבית שעומד בו, וכשמצר לו מצרים החיצונים מכורה לו כל הבירה.

ההוא דא"ל לחבריה ארעא דבי חייא מזבננא לך, הואי ליה תרתא ארעא דהוה מתקרין דבי חייא, אמר רב אשי חדא אמר ליה, תרתא לא א"ל וכו'.

האומר לחבירו שדה ראובן אני מוכר לך וכוונתו היא על שדה שקנה מראובן, והיו לו שתי שדות שקנה מראובן, או שא"ל שדה הנקראת בשם פלוני אני מוכר לך והיו לו שתי שדות הנקראים בשם זה, לא קנה אלא הפחות שבהם, דשדה משמע אחת ולא שתיים ויד בעל השטר על התחתונה ויד המוכר על העליונה.

האומר לחבירו שדות אני מוכר לך קנה שתי שדות, דמיעוט שדות שתיים ולא יותר, דיד הלוקח על התחתונה,

מצר ראובן מזרח ומערב, ומצר שמעון צפון ודרום צריך למכתב ליה מצר ראובן רוחין תרין, ומצר שמעון רוחין תרין.

היה מצר ראובן מזרח ומערב ומצר שמעון צפון ודרום צריך שיכתוב לו מצר ראובן משתי רוחות ומצר שמעון משתי רוחות, דאל"כ לא יקנה אלא שני רוחות כמין דל"ת. ובטור כתוב עוד שאם מצר לו מצר מזרח ארוך ושל מערב קצר ושל צפון ארוך ושל דרום קצר פלגין ליה בשני ראש תור וזה מבואר ממה שכתבנו קודם בסמוך.

איבעיא להו סיים לו את הקרנות, מהו כמין גאם, מהו סירוגין מהו תיקו.

סיים לו את הקרנות היינו שלא מצר את המצרים של כל אורך הרוחות אלא שסיים לו את הזוית בלבד, שכתב שדה ראובן הוא בזוית מזרחית צפונית ושל שמעון בזוית מערבית דרומית ושל לוי בזוית דרומית מזרחית ושל יהודה בזוית מערבית צפונית, וכמין גא"ם היינו שסיים לו שני מצרים כמו גא"ם והם זה כנגד זה, כגון שמצר לו קרן דרומית מזרחית וקרן צפונית מערבית והמצרים נכנסים קצת גם בכל הרוחות, וסירוגין היינו שסיים לו חלק מכל רוח ורוח, כגון ששמנה שדות סובבים את השדה מכל הצדדים וכתב לו שדה אחד מכל צד, עלתה בסוגיא בתיקו, ולכן ה"ז לא קנה את כולה אלא יקנה ממנה כפי מה שמצר לו, כגון בסיים זוית לא קנה רק כנגד הזוית ומודדין לו שני חבלים מזוית לזוית באלכסון שתי וערב כפי רוחב מצרי הזוית, ובגא"ם קנה ממנו רצועה כמדת הגא"ם, ובחלק מכל רוח חולקין את השדה לשמונה חלקים וקנה ארבעה מהן כפי המצרים שמצר לו.

ובכל אלו [ועיין בראשונים עוד פירושים רבים באיזה אופן מדובר במקרים הנ"ל] עלתה האיבעיא בתיקו, ולדעת הרבה ראשונים המוציא מחבירו עליו הראיה, וקרקע בחזקת בעליה עומדת, ואין מוציאים מן המוכר מה שלא ברור שנכלל במכירתו. ויש שכתבו דהוי ממון המוטל בספק וחולקין [אף שזו שיטת סומכוס, עיין לקמן ע"ב], והרמב"ם [פכ"א ה"ז ממכירה] כתב בזה דיעשו כפי מה שיראו הדיינים, ולכאורה כוונתו לשודא דדייני, ואם כן הוא תימה, דבגמרא לא הזכירו כאן שודא דדייני, רק לקמן בענין מצר לו שלשה מצרים ולא את הרביעי. והש"ך כתב דאין כוונתו לשודא אלא כוונתו שהדיינים יעשו החלוקה כפי מה שנתבאר. וכתב בערוך השלחן דיותר נראה שכוונתו שאם רואים הדיינים שהמנהג בהרבה בני אדם שאין מסיימין את המצרים לכל האורך קנה הכל ואין זה שודא דדייני ממש וכן ראוי להורות.

דף ס"ב ע"ב

אמר רבא, הלכתא קנה הכל חוץ ממצר רביעי. ולא אמרין אלא דלא מבלע, אבל מבלע קנה וכו' מכלל דכי מובלע,

אף על גב דאיכא עליה ריכבא דדיקלא והוי תשעת קבין קנה. איכא דאמרי וכו' מכלל דכי לא מובלע, אף על גב דליכא עליה ריכבא דדיקלא, ולא הוי תשעת קבין לא קני. שמעינן מתרווייהו לישני דרבא, דבשדה לא שייך ולא מידי. ושמעינן נמי, דהיכא דמבלע, וליכא עליה ריכבא דדיקלא, ולא הוי תשעת קבין קנה; לא מבלע, ואיכא עליה ריכבא דדיקלא והוי ט' קבין לא קנה; מבלע ואיכא עליה, לא מבלע וליכא עליה אתמר לה להאי גיסא ואתמר לה להאי גיסא, שודא דדייני.

מצר לו מצר ראשון ומצר שני ומצר שלישי ולא מצר מצר הרביעי, קנה כל השדה עם המצרים בכל ענין, אבל את המצר הרביעי בעצמו לא קנה, דלחכי אהני מה שלא מצר אותו, דאם לקצר בלשונו נתכוין לא היה לו להזכיר את כל שלשת המצרים אלא רק את שני המצרים שהם זה נגד זה. בד"א דלא קנה מצר רביעי כשאינו מובלע בין המצרים שמכאן ומכאן אלא הולך על פני שניהם, ויש עליו רכב דקלים, או שיש בו תשעה קבין, שכשהוא כן הוי דבר חשוב בפ"ע ואינו נמכר בכלל השדה, אבל אם היה מובלע בין המצרים ואין עליו רכב דקלים וגם אין בו תשעה קבין, בטל הוא לגבי השדה וקנה גם אותו. ואם יש בו חדא לטיבותא וחדא לגריעותא, כגון שהיה מובלע ויש עליו רכב דקלים או שיש בו תשעה קבין או שלא היה מובלע ואין עליו רכב דקלים וגם אין בו תשעה קבין בזה אמרו חז"ל דהוה שודא דדייני.

וכתב הנמוקי יוסף דאמרו המפרשים דמה דאיתא בגמרא שודא דדייני, שזה לשון רב יהודאי גאון הוא, שקיבל הכי מרבנן סבוראי, ולא גמירנא מיניה בעלמא דהיינו במקומות אחרים, אלא כל מקום שיש תרי לישני הא קי"ל הלכתא כלישנא בתרא, א"נ כל היכא דאיכא ספיקא בממונא אמרינן המוציא מחבירו עליו הראיה. וכתב ה"ר יונה בשם רבינו יצחק דהיכא דלא אשכחן סוגיא בעלמא דמכרעת כחד, יש רשות לדיין לדון כפי מה שדעתו נוטה כדאמרינן בסוף כל הנשבעין האי דיינא דעבד כר' אלעזר עבד כרב ושמואל עבד.

ושודא דדייני היינו שהדבר מסור לב"ד כפי מה שיראו לאיזה דרך היה נוטה דעת המוכר והלוקח ולפי הדמים ולפי מנהג המדינה שיהא מכור או אינו מכור כן יעשו [לבוש]. ואף על גב דבכל מקום אמרינן דיד הלוקח על התחתונה, כאן היה נראה לחכמים לפסוק שודא דדייני מפני שהוא דבר רחוק שלא ימכור המצר הרביעי לפיכך מסרו הדבר לב"ד [תוספות]. ותוספות בכמה מקומות, ורבינו תם ועוד ראשונים כתבו דשודא דדייני מי שירצה הדיין יעשה, דהפקר בית דין הפקר. אמנם כתבו רבינו יונה והרא"ש דהכא אף לרבינו תם צריך לפסוק לפי ראות עיניו ולא סתם כפי שרוצה.

אמר רבה פלגא דאית לי בארעא פלגא, פלגא בארעא דאית לי ריבעא.

פירוש הסוגיא כתב הנימוקי יוסף, אם מכר אדם שדה שיש לו בשותפות וכתב בשטר המכירה או המתנה פלגא דאית לי בארעא אני מוכר או נותן לך, כל חלקי שהוא חצי השדה משמע, אבל אמר פלגא בארעא דאית לי, משמע חצי ממה שיש לי, דהיינו רביע. וכן מצא אבוי כתוב בשטרות דנפקי מבי רבה כשהיה כתוב דאית לי בארעא היה מפרש בשטר כל החצי, וכשהיה כתוב בארעא דאית לי היה מפרש שם רביע, דהיינו שהיה כתוב שם בשטר הלשון עצמו ופירושו:

דף ס"ג ע"א

דאמר רב יימר בר שלמיה, לדידי מפרשא לי מיניה דאבוי בין מצר ארעא דמינה פלגא ובין מצר ארעא דמינה פסיקא, אי א"ל אלין מצרנהא פלגא, לא א"ל אלין מצרנהא תשעה קבין.

היתה לו שדה ומכר מקצתה לשמעון לצד מערב ומצד מזרח עיכב לעצמו, ומצר לו מצר מערבי ולא מצר לו מצר מזרחי שהיא שדה שלו בצמצום כמה אמות שלו לידע המקום המתחיל חלקו של שמעון, אלא כשכתב המצרים כתב כל השלשה מצרים מהשלשה רוחות שהם שדות של אחרים, ובמצר מזרחי כתב לשון זה מצר מזרח דמינה פלגא, או דמינה פסיקא, ורצה לומר דמצר מזרח הוא שדה שלי, שמן שדה זו פלגא חלק לשמעון או פסיקא חלק לשמעון, ויש ספק אם חצי שדה מכר לו או רק שיעור שדה שהוא ט' קבין, יד בעל השטר על התחתונה ואין לו רק תשעה קבין. אבל אם כתב איזה יתור לשון, כגון שכתב ואלין מצרנהא, קנה חצי השדה, דלשון זה הוא ודאי ליפות כח בעל השטר שלא תהא ידו על התחתונה. וכתב ערוך השלחן דכל הספיקות הם כשלא כתב לו כמה אמות מרובעים מכר לו או כמה הוא האורך וכמה הרוחב דאל"כ הרי אין כאן ספק, דנמדדם. ועוד כתב דנראה דבכל מקום שמפני הספק יד הלוקח על התחתונה, אם עדיין לא נתן מעות אין אנו כופין אותו ליתן המעות וליקח המקצת, וכשאיין יכולים להשוות יחד בטלה המכירה, ע"ש:

פשיטא, אמר יחלוק פלוני בנכסי פלגא, תנו חלק לפלוני בנכסי, מאי.

ובמה מדובר בסוגיין, לרשב"ם הוא בכל נותן, לרא"ש הוא דוקא בבריא, ולרמ"ה הוא דוקא בשכיב מרע, עיין בדבריהם ההכרח לפירושם.

וכתב הנימוקי יוסף בשם הריטב"א דהיינו דוקא בשיש לו לחלוק עמו או עם בן אחד משום שעשאו שותף, אבל אם אמר יחלוק עם פלוני ופלוני אינו נראה שיטול אלא כאחד,

א"כ אמר יחלוק עם בני שעשה מכולם כלל אחד.

ולמסקנת הסוגיא ולהלכה, שכיב מרע שאמר נכסי לפלוני ופלוני חולקים בשוה אפילו הם מאה, אמר נכסי לפלוני ולבניי נוטל הפלוני מחצה והבנים מחצה, אמר לפלוני ופלוני ולבני פלוני נוטלין בני פלוני מחצה ושנים הראשונים מחצה, וכן אם אמר יחלוק פלוני בנכסי נוטל מחצה. אבל אם אמר תנו חלק לפלוני בנכסי אין הכוונה חלוקה לחצאין אלא חלק בעלמא.

האומר תנו חלק לפלוני בבור סומכוס אומר אין פחות מרביע, לחבית אין פחות משמינית, לקדרה אין פחות מי"ב, לטפיה אין פחות מששה עשר.

וכמה הוא חלק זה שהזכרנו לעיל, כתב הרמב"ם [פ"א מזכיה ה"ג] דיטול אחד מט"ו, דאין חלק פחות מזה, וכתב דיש מי שהורה שיטול רביע נכסים, דסתם חלק הוא רביע. וכתב עוד שם דכשאמר תנו חלק לפלוני בבור יין שיש לי יטול רביע הבור, אמר תנו חלק בו לפלוני לחבית הרי מיעט ויטול שמינית, אמר תנו לו בו לקדירה נוטל חלק משנים עשר מן היין, אמר תנו לו בו לטפיה והיא כלי קטן לשתות בו נוטל חלק מט"ז מהיין שבבור, שהרי גילה דעתו שלחלק מועט נתכוין ואין למדין מהשיעורים האלו לדין אחר. ע"כ. וזה כהמבואר בסוגיין, ואכן לדעת הרשב"ם ועוד ראשונים הלכה כסומכוס דממון המוטל בספק חולקים, אבל יש דס"ל דגם בכל אלו אין לו רק חלק היותר קטן, דשיעורים אלו שנאמרו בסוגיין אינם אליבא דדינא, דזהו אליבא דסומכוס דס"ל ממון המוטל בספק חולקין, אבל אנן דקי"ל כרבנן המוציא מחבירו עליו הראיה. ותוספות כתבו לעיל [בפרק חזקת הבתים] דטעמו של סומכוס הכא אינו משום ממון המוטל בספק, אלא לשיטתו זהו פירוש הלשון. וכ"ז הוא במתנה, אבל במכר אמרינן הדמים מודיעין, דבזה הכל מודים דאזלינן בתר הדמים:

אמר ריש לקיש, זאת אומרת המוכר בית לחבירו, ואמר לו על מנת שדיוטא העליונה שלי דיוטא העליונה שלו. [ע"ב] למאי הלכתא רב זביד אמר שאם רצה להוציא בה זיזין מוציא; רב פפא אמר שאם רצה לבנות עליה על גבה בונה.

לרשב"ם דיוטא הוא גג שיש לו מעקה גבוה עשרה טפחים, ומה שאמרו שאם רצה להוציא בה זיזין מוציא, פירש הרשב"ם שאם רצה להוציא זיזין על החצר שמכר מוציא, ופירוש זאת אומרת כלומר כי היכי דאמרינן גבי מעשר שאם התנה בדבר שאין תנאו מועיל לו אמרינן לא לחנם התנה אלא במה שמכר שייר, ה"נ אע"ג דלא שייר בחצר כיון שלא היה צריך לתנאי זה, שהרי אפילו בסתם לא מכר את הגג בזמן שיש לו מעקה, ואתני עליה, אמרינן אהני תנאיה לאפוקי זיזין בחצר אע"פ שמכרה. והקשה עליו ר"ת היאך א"ר זביד אם רצה להוציא בה

זיזין מוציא כלומר על החצר, מי מכרה לחצר זו והלא המוכר את הבית לא מכר את החצר, ואם בשמכר בית וחצר היה לו לפרש.

וּכְתַב הַנְמוּקֵי יוֹסֵף דְּבִדְיוּטָא הַשִּׁיגוּ מֵאֵד כָּל הַמְּפֹרָשִׁים עַל הַרְשָׁבִים וְשִׁינּוּ כָּל הַפִּירוּשׁ, אֲלֵא לְעִנְיַן הַלְכָתָא כּוֹלָם שׁוּיָם, דְּמִכְאֵן לְמַדְנּוּ דְּבַכְל יִיתּוּר לְשׁוֹן, כְּשִׁמְשִׁיר אִו מִתְנָה עַל דְּבַר שְׁבִין כַּה וְכַה לֹא הִיָּה מְכוּר, בֵּא לִיִּפּוֹת אֵת כּוּחוֹ בְּדַבֵּר שְׁלֵא הִיָּה יָפָה כּוּחוֹ בְּלֵא הַתְנָאִי. וְדַעַת רַב זְבִיד שְׁבֵא לִיִּפּוֹת כּוּחוֹ שְׁאֵם רְצָה לְהוֹצִיא בַּה זִיזִין לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּהֵן בְּאוּרֵי הַחֲצָר שִׁיּוּכַל לְהוֹצִיא, דְּהַכָּא מִיִּירִי כְּגוֹן שְׁמֹכְר לֹו הַבַּיִת וְהַחֲצָר בְּפִירוּשׁ, הַלֵּכְךָ אִם לֹא הִיָּה מִתְנָה שִׁיּוּכַל לְהוֹצִיא זִיזִין וְלְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּאוּרֵי הַחֲצָר וְלֹא יְהֵא רְשָׁאִי בַעַל הַחֲצָר לְהַגְבִּיָּה וְלַעֲקוּר מִשֵּׁם הַזִּיזִין וְדָאִי לֹא יוּכַל לְהוֹצִיא כִּיּוֹן שְׁמֹכְר לֹו הַבַּיִת וְהַחֲצָר, וְאַף עַל פִּי שְׁלֵא אָמַר לֹו אֲלֵא עַל מִנַּת שְׁדִיּוּטָא וְלֹא הַזְכִּיר לֹו לֹא חֲצָר וְלֹא זִיזִין, מְכַל מְקוּם דִּיִּיקִנְן מְדִיִּיתֵר בְּלִישְׁנִיָּה לְטְפוּי לִיָּה קָאֵתִי וְכִמוּ שְׁפִירֵשׁ לֹו הַכִּי הוּא. וְצִרִיךְ אֵת דְּבָרֵי רִישׁ לְקִישׁ, אָף שְׁכַבֵּר שְׁמַעְנוּ מִמִּתְנִיתִין דְּלַקְמֵן [ס"ד ע"א] דִּיתּוּר לְשׁוֹן לְטְפוּי לִיָּה קָאֵתִי כְּדַתְנֵן וּמוּדָה ר"ע בּוֹזֵמן שְׁאֵמֵר חוּץ מֵאֵלּוּ לְטְפוּי קָאֵתִי, שְׁאֵנִי הַכָּא דֵאֵתֵא לְשִׁיּוּרִי לִיָּה וְלְמִיקְנֵי אוּרֵי חֲצָר חֲבִירוֹ דְּהוּי כְּדַבֵּר שְׁלֵא בֵּא לְעוֹלָם, וְיִדּוּעַ שְׁאִין אָדָם מְקַנָּה דְּבַר שְׁלֵא בֵּא לְעוֹלָם, וּמֵהָא דְּמַעֲשָׂרוֹת לְמַדָּה רִישׁ לְקִישׁ, הַלֵּכְךָ דִּינָא כְּדֵאֵמֵרֵן שְׁמִשִּׁיר לֹו כַּה לְעַשׂוֹת זִיזִין וְלְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּאוּרֵי הַחֲצָר מִפְּנֵי שִׁישׁ לְנוּ לְתַלּוֹת תְּנָאוּ עַל דְּבַר הַמוּעִיל עֲכָשִׁיו, אֲבַל לֹא מִתְנָה בְּתוּעֵלַת הַעֲתִיד לְבֵא לְזֵמן מְרוּבָה כְּגוֹן שִׁיבְנָה הַדְּיוּטָא אִם נִפְלָה, וְלִפִּיכְךָ אִם נִפְלָה לֹא מְצִי לְמַהֲדָרָה וְלִמְבַנָּה דֵאל"כ מְנִין לְנוּ הוֹצֵאת זִיזִין כִּיּוֹן שְׁהוֹצֵרֵךְ לֹו תְּנָאוּ שְׁאֵם נִפְלָה הַדֵּר בְּנֵי לָהּ.

וְלְעִנְיַן הַפִּירוּשׁ הַסְּכִימוּ הַרְאֵשׁוֹנִים לְפַר"ת שְׁפִירֵשׁ דְּיוּטָא בְּנִין שְׁבוּנִין עַל שׁוֹרֵת הַכוֹתֵל וּפְעָמִים בּוֹלֵט קְצַת לְחוּץ לְהוֹשִׁיב עֲלֵיו זִיזִין וְכִשְׁהִיא בְּנוּיָה נִקְרָא דְּיוּטָא, וְאִם רְצָה הַמוּכָר לְהוֹצִיא זִיזִין מִחֲצָרוֹ וְלִסְמוֹךְ אוֹתָהּ ע"ג שׁוֹרֵת הַכוֹתֵל לְבָנוֹת שֵׁם דְּיוּטָא רְשָׁאִי:

דף ס"ג ע"ב

אֵהֵנִי עוּמְקָא וְרוּמָא לְמִיקְנָא עוּמְקָא וְרוּמָא, וְאֵהֵנִי מִתְהוּם אֵרְעָא וְעַד רוּם רְקִיעָא לְמִיקְנָא בּוּר וְדוֹת וּמַחִילוֹת.

הַמוּכָר בֵּית לְחֲבִירוֹ סְתָמָא וְלֹא פִירֵשׁ לֹו עוּמְקָא וְרוּמָא, אָף עַל פִּי שְׁקַנָּה כָּל אוּרֵי שְׁבַתוֹךְ הַבַּיִת אִו בְּחֲצָר שְׁמֹכְר לֹו, מ"מ בְּאוּרֵי שְׁעַל גַּג הַבַּיִת אִו תַּחַת הַקְּרַקַּע נְמִי אִין לֹו רְשׁוֹת לְבָנוֹת אִו לְחַפּוֹר עַד שִׁיכְתוּב לֹו עוּמְקָא וְרוּמָא, וְכַתֵּב הַנְמוּקֵי יוֹסֵף בְּשֵׁם הַרְשָׁבִים דְּדוּקָא בְּבֵית אִו בְּחֲצָר בְּסְתָמָא לֹא קְנִי לִיָּה, אֲבַל בְּחוֹרְבָה כִּיּוֹן דְּסְתָם חוֹרְבוֹת עַשׂוּיוֹת לְהַבְּנוֹת, אָף עַל פִּי שְׁלֵא כְּתַב לֹו עוּמְקָא וְרוּמָא יֵשׁ לֹו בְּאוּרֵי כְּסְתָם רוּמוֹ שֵׁל בֵּית, דְּהֵינּוּ כְּדַנְקִיט אִיסוּרָא

דְּמַחְזוּזָא וְהַדֵּר וְכַדֵּאֵמֵרִינֵן לְעַל בְּרִישׁ פֶּרֶק הַשְּׁתוּפִין [דף ז' ע"א] וּבְשִׁדָּה וּבְכֶרֶם כְּתַב דְּמִסְתָּמָא קְנִי רוּמָא, וְאִם בֵּא מוּכָר לְבָנוֹת עַל גְּבִיָּהֵן אִינוּ יוּכַל דְּשׁוּב אֵלּוּ לֹא יְהִיו רְאוּיִן לְנִטְיַעָה וְלִזְרִיעוֹת, אֲבַל עוּמְקָא לֹא קְנִי עַד דְּכַתַּב לִיָּה, אֲבַל הַרָא"ה כְּתַב דֵאֵפִילוֹ עוּמְקָא נְמִי בְּסְתָמָא כו', וְכַךְ הֵם דְּבָרֵי הַר"ן. וּבְאוּפֵן אַחַר כְּתַב הַרְשָׁבִים דְּדוּקָא בְּבֵית אִו בְּחֲצָר, אֲבַל שְׁדָה בְּסְתָמָא קְנִי לִיָּה עוּמְקָא וְרוּמָא, שְׁאֵם הִיָּה בּוֹנָה לְמַעֲלָה שׁוּב לֹא הִיָּה רְאוּי לְזִרְיעָה וְאִם הִיָּה עוֹשָׂה מַחִילוֹת תַּחַת הַקְּרַקַּע הִיָּה מוֹנַע יְנִיקַת הַתְּהוּם וּמֵן הַתְּהוּם יוֹנְקִין הַאִילָנוֹת וְהַזְרַעִים.

וְלְהַלְכָה, הַמוּכָר בֵּית לְחֲבִירוֹ וְלֹא כְּתַב לֹו שְׁמוּכָר לֹו הַעוּמְקָא וְהַרוּם שֵׁל הַבַּיִת אֲלֵא מְכָר לֹו סְתָם אִין לֹו לְהַלּוּקָה לֹא בְּאוּרֵי שְׁעַל גַּג וְלֹא לְמַטָּה תַּחַת הַרְצַפָּה בֵּין בְּבֵית בֵּין בְּחֲצָר כְּשִׁמְכָר לֹו וְלֹא פִירֵשׁ הַעוּמְקָא וְהַרוּם וְלֹא קְנָה בְּרוּמוֹ שֵׁל חֲצָר רַק עַד רֵאשׁ הַכְּתָלִים, וְי"א דְּבַחֲצָר קוֹנָה בְּהַרוּם כָּל הַאוּרֵי הַעֲלִיּוֹן אָף בְּסְתָם כִּיּוֹן שְׁאִין הַאוּרֵי מְסוּיִים מְלַמְעֵלָה כְּבְבֵית שִׁישׁ גַּג, וְכַתֵּב רְבִינּוּ הַרְמ"א שְׁכֵן רְאוּי לְהוֹרוֹת, אֲבַל בְּעוּמְקָא דִּינוּ כְּבֵית. לְפִיכְךָ אִם בֵּא הַלּוּקָה לְהַגְבִּיָּה וְלְבָנוֹת עַל אוּרֵי הַבַּיִת אִו לְחַפּוֹר תַּחַת הַקְּרַקַּע אִינוּ רְשָׁאִי, דְּהַעוּמְקָא וְהַרוּם מְשׁוּיֵר הוּא לְהַמוּכָר, וְהַמוּכָר יוּכַל לְבָנוֹת בְּאוּרֵי וְיִסְמוֹךְ אֵת הַבְּנִין עַל עִמּוּדִים וְלֹא עַל כּוֹתְלֵי הַלּוּקָה שְׁלֵא יִכְבִּיד עַל בֵּיתוֹ. וְכֵן אִם בֵּא הַמוּכָר לְחַפּוֹר מִבְּחוּץ לְבֵית הַלּוּקָה אִו חֲצִירוֹ וְהוֹלֵךְ וְחוֹפֵר גַּם תַּחַת קְרַקַּע שֵׁל הַלּוּקָה יֵשׁ לֹו רְשׁוֹת לְעַשׂוֹת כֵּן, וּבְלַבַּד שְׁלֵא יִזִּיק בְּחַפִּירוֹתוֹ לְהַלּוּקָה, שִׁינִיָּה קְרַקַּע עֲבָה שְׁלֵא תַשְׁתַּקַּע בֵּיתוֹ מְעַט מְעַט כְּפִי רְאוֹת עֵינֵי הַבְּקִיאִים, וְכֵן בְּחֲצָר צִרִיךְ לְהַנִּיחַ קְרַקַּע עֲבָה כְּדִי הִילּוֹךְ וְתַשְׁמִישִׁים כְּבָדִים הַרְגִילִים. אֲבַל י"א שְׁתַּחַת הַקְּרַקַּע אִינוּ יוּכַל כָּלֵל לְחַפּוֹר, דְּהַשִּׁיעוּר קֶשֶׁה בּוֹהַ, וְאוּלַי יַחֲפוּר מְעַט יוֹתֵר וְיִהְיֶה הַחִיזוּק קְרוּב, וּמֵה שְׁאֵמֵרוֹ בְּסוּגִיָּן דְּהַלּוּקָה לֹא קְנָה הַעוּמְקָא, י"ל שְׁהַנְּפָקָא מִינָה שְׁאֵם הַלּוּקָה חֲפַר שֵׁם בּוֹרוֹת הָרִי הֵם שֵׁל מוּכָר, אֵךְ הַלּוּקָה יוּכַל לְהַכְרִיחַ לְהַמוּכָר שִׁיכְסֶה לֹו פִּי בּוּרוֹ בְּכִיסוּי יָפָה דְּהֵא הַשְּׁטַח הַעֲלִיּוֹן שִׁיךְ לֹו.

וְאַף בְּמְקוּם שְׁאִין הַלּוּקָה קוֹנָה אֵת הַאוּרֵי הַעֲלִיּוֹן, כְּגוֹן שְׁלֵא כְּתַב לֹו עוּמְקָא וְרוּמָא וְנִשְׁאַר הַאוּרֵי לְהַמוּכָר, מ"מ אִין הַמוּכָר יוּכַל לְהַקְנוֹת אֵת הַאוּרֵי לְאַחֲרִים, מִפְּנֵי שְׁאוּרֵי אִין בּוֹ מְמַשׁ שִׁיתַּפֵּס בְּקִנְיַן כְּמ"שׁ שְׁהַבְּאֵנוּ לְעִיל מִהַנְמוּקֵי יוֹסֵף, אֵא"כ מְקַנָּה עִם הַאוּרֵי גַם אִיזָה בְּנִין שְׁלַמְעֵלָה מְבַנְּנוּ שֵׁל לּוֹקַח, כְּמוֹ גַּג אִו עֲלִיָּה שְׁלֵא נְמַכְרָה לְהַלּוּקָה, דָּאִו מְקַנָּה לֹו הַבְּנִין עִם הַאוּרֵי שְׁלַמְעֵלָה עַד הַרְקִיעַ. לְפִיכְךָ אִם מְכָר לְרְאוּבֵן בֵּית וְלֹא כְּתַב לֹו עוּמְקָא וְרוּמָא, שְׁאִין הַאוּרֵי נְקַנָּה לְרְאוּבֵן לְמַעֲלָה, וּמְכָר אַח"כ כָּל הַבְּתִים שְׁלּוֹ לְשִׁמְעוֹן, וְהַמוּכָר יֵצֵא מִבֵּית זֶה לְגַמְרִי, לֹא קְנָה שְׁמַעוֹן הַאוּרֵי שְׁעַל הַבַּיִת שְׁמֹכְר לְרְאוּבֵן אָף עַל פִּי שְׁכַתֵּב לְשִׁמְעוֹן מִתְהוּם אֵרְעָא עַד רוּם רְקִיעַ, דְּמ"מ מֵאַחַר שְׁכַבֵּר מְכָר בֵּית זֶה לְרְאוּבֵן וְלֹא שִׁיר לְעַצְמוֹ רַק הַאוּרֵי

דף ס"ד ע"א

וצריך ליקח לו דרך דברי ר' עקיבא וחכ"א אינו צריך ליקח לו דרך.

וטעמו של רבי עקיבא מבואר בגמרא דסבירא ליה דמוכר בעין יפה מוכר, ולכן אף על פי שלא מכר לו הבור והדות מ"מ יכול הלוקח לעכב את המוכר שלא ילך דרך ביתו וחיצרו לבור והדות, וצריך המוכר ליקח לו דרך מהלוקח ולא אמרינן ששייר לו דרך לילך לבורו ודותרו. ואם א"ל בשעת המכר אני מוכר לך הבית חוץ מהבור והדות א"צ לקנות לו דרך, כיון שהזכיר מה שלא היה צריך אמרינן דכוונתו היה לשייר דרך להם, אבל בלא זה לא אמרינן דשייר לו דרך, דכללא הוא דמוכר בעין יפה מוכר וכ"ש נתן, ובכל מה שמכר או נתן לא שייר לעצמו כלום אף שצריך לה בשביל הדבר האחר שלא נמכר בכלל הבית אם לא הזכיר הדבר האחר מפורש. והמוכר בור או דות לחבירו אין הלוקח צריך ליקח ממנו דרך אלא נכנס לתוך ביתו של מוכר עד הבור והדות, דמסתמא מכר לו בעין יפה שיהא לו דרך לבורו ודותרו שקנה. בד"א שאין ללוקח דרך אחר חוץ מזה שיתן לו, אבל אם יש לו דרך אחר אין לו דרך בביתו של מוכר, דאין כאן אומדן דעת שגם דרך מכר לו כשלא פירש.

דף ס"ה ע"א

שני בתים זה לפניו מזה, שניהם במכר, שניהם במתנה אין להן דרך זה על זה, כל שכנן חיצון במתנה ופנימי במכר. חיצון במכר ופנימי במתנה וכו' הכא נמי מאן דיהיב מתנה בעין יפה יהיב.

כבר כתבנו דקיי"ל דמוכר בעין יפה מוכר, לפיכך המוכר בית הפנימי לחבירו ולא הזכיר שיהא להלוקח דרך לילך להבית דרך הבית החיצון של המוכר, מ"מ יש לו דרך, דבעין יפה מכר לו ולא היה כוונתו שיצטרך הלוקח לקנות ממנו דרך או לפרוה באויר. בד"א כששייר המוכר את החיצונה לפניו, אבל שני בתים זה לפניו מזה ומכר בפעם אחד החיצונה לראובן והפנימית לשמעון ולא הקדים מכירת הפנימית להחיצונה, בין שמכר לשניהם ובין שנתנם במתנה לשניהם, אין להפנימי דרך על החיצון, דכמו שמכר להפנימי בעין יפה כן מכר להחיצון ולא שייר במכירתו דרך להפנימי, ואין צ"ל אם מכר להפנימי ונתן להחיצון, שהנותן נתן בעין יפה יותר ממוכר. ולכן אם מכר לחיצון ונתן להפנימי יש לו דרך על החיצון, דנותן לו יותר בעין יפה ממה שמכר להחיצון.

וכל זה כשהקנה לשניהם כאחד, אבל אם מכר או נתן לפנימי ואח"כ מכר או נתן להחיצון, יש להפנימי דרך על החיצון, דמיד שזכה הפנימי יש לו דרך, דלעצמו לא שייר כנ"ל, וכשנתן להחיצון אין ביכלתו ליתן יותר ממה שיש

שאינו בו ממש אינו יכול להקנותו אא"כ יש גג על הבית שמכר לראובן והגג נשאר להמוכר ועתה מכרו לשמעון, דכיון שקונה הגג שיש בו ממש קונה גם האויר שעליו.

וכשכתב לו עומקא ורומא, יכול הלוקח להגביה בניינו ולבנות באויר העליון או להעמיק ולחפור כרצונו, אבל הבנינים שבהעומק ושבאויר, כמו בור ודות וגג הגבוה י' טפחים ורחבו ד' אמות לא קנה אף שכתב לו עומקא ורומא, ופחות מזה קנה אף על פי שלא כתב לו עומקא ורומא דבטל הוא להבית. ובלשון עומק ורום אין נכללין הבנינים רק האויר העליון ועובי הקרקע, ולכן כשמוכר לו גם הבנינים צריך לכתוב לו קני מארעית תהומא עד רום רקיעא.

ואם כתב לו רק לשון זה ולא כתב לו גם עומקא ורומא, ג"כ קנה גם הבנינים, דכן משמע הלשון שכל הנמצא מהתהום עד הרקיע שלך הוא, משא"כ לשון עומקא ורומא לא משמע רק על האויר העליון ועובי הקרקע לבד, ויש אומרים שאין חילוק בלשונות, דדוקא אם כתב שני הלשונות קנה את הבנינים משום יתור לשון, ואם כתב שני פעמים עומקא ורומא קנה ג"כ הבנינים משום יתור לשון [נמק"י].

לא את הבור ולא את הדות אף על פי שכתב לו עומקא ורומא.

המוכר את הבית לא מכר לו את הבור והדות שהמים מכוונסים שם ושואבין מהם, ובור הוא בחפירה בקרקע קשה בלא כותל של בנין, ודות הוא חפירה בקרקע רכה וסביבו כותל בנין. ואף שהם תחת הבית אין נמכרין עמו בסתם מפני שיש להם שם בפני עצמם, ואף כשאנינם רחבים ד' אמות [סמ"ע] מפני שאנינם שייכים כלל לבית. ומ"מ אם אינם גבוהים י' טפחים בטלים להבית דלא חשיבי כלל [ערוך השלחן] וכיון שיש להם שם בפ"ע, לא מועיל בזה אף לשון ייפוי כח, דאף שמצר לו מצרים חיצונים, ואף גם אם כתב ולא שיירית בזבינא אלן כלום, ואף שכתב לו עומקא ורומא, אינו מועיל כלום, וכן הרומא אינו מועיל להגג. אבל כשמצר לו מצרים וכתב לו קנה לך כל מה שבתוכו קנה אף הבור והדות, דלשון זה עדיף מלשון דלא שיירית בזביני כלום. וי"א דאם כתב לו ולא שיירית וכו' דגם כן מועיל ונמכרין בכלל הבית, וחלוקין גם ביציע וחדר ועליה וגג. וכתב ערוך השלחן דמוכח מהסוגיא ומהנמוקי יוסף דודאי אם יש אף מיעוט אנשים שכוללים דברים אלו בלשון בית מועיל לשון דולא שיירית וכו', ואם אין אפילו מיעוט לא מהני לשון זה כיון דאין אדם שיכללם בלשון בית, ויש אומרים הנ"ל לא נחלקו בעיקר הדין, רק דנחלקו אם יש מיעוט שכוללין אותם בלשון בית או לא.

לו. וכן להיפך, אם מכר לחיצון תחלה, אפילו נתן במתנה אח"כ להפנימי, אין לו דרך על החיצון, דכשמכר להחיצון תחלה לא שייר לעצמו דרך, וכשנתן אח"כ להפנימי אין ביכלתו ליתן יותר ממה שיש לו.

המוכר את הבית מכר את הדלת אבל לא את המפתח וכו'.

המוכר את הבית, כללא דמילתא דמכר כל הדברים הקבועים בהבית אף שאינם מעצם הבנין, כגון דלת ונגר שהוא בריח הקבוע בכותל, והאיצטרובל והוא העיגול שסביב אבן הריחים כשקבוע בקרקע הבית, ומכתשת הקבועה בקרקע הבית, והתנור והכירים והריחים אם הם קבועים בקרקע, אבל לא מכר את המפתח אפילו הוא קבוע תמיד בדלת, מפני דתשמיש קל הוא ונוח לטלטלו ופעמים שהיא מטלטלת [לבוש] ולא מכתשת המטלטלת אף שמקומה וקביעותה תמיד בבית, ולא את הקלת והוא כלי שהקמח יורד לתוכו, ולא את מלבנות כרעי המטה, שאין להם שייכות להבית רק למיטה.

דף ס"ו ע"ב

ושאני שאיבה דרבנן.

משמע כאן בגמרא דמדאורייתא כשר מקוה של מים שאובים, ובראשונים יש מחלוקת גדולה באיזה שאיבה מדובר, דבספרא היא לכאורה דרשה גמורה שמים שאובים פסולים מן התורה, דהכי איתא בתורת כהנים פרשת שמיני על פסוק דאך מעיין ובור מקוה מים יהיה טהור, וז"ל, אילו אמר מקוה מים יהיה טהור יכול אפילו מילא בכתיפו ועשה מקוה בתחלה וכו', ת"ל מעיין, מה מעיין בידי שמים אף מקוה בידי שמים וכו', מה מעיין שעיקרו בקרקע אף מקוה שעיקרו בקרקע וכו'. עכ"ל. ואם כן למדנו ממעיין שני דברים, האחד דמקוה של שאובין שהאדם שפכן לבור הם פסולים, והשני שאם אפילו ירדו הגשמים מעצמן לתוך כלי פסול, דמקוה שבכלי פסול, ואפילו העמיד הכלי במעיין המים שבכלי פסולים.

אמנם גם בעניין זה יש פלוגתת ראשונים אם השאובין פסולים מן התורה או שהוא רק מדרבנן וקרא דתורת כהנים אסמכתא בעלמא הוא, ומן התורה אינו פסול אלא לטבול בכלים. וז"ל הטור, ומיהו פירש ר"י דשאיבה אינה פוסלת אלא מדרבנן, שמן התורה אפילו כולו שאוב כשר, הלכך כל ספק שאירע בו אפלו ספק אם הוא כולו שאוב אם לאו כשר אבל רבינו שמשון [הר"ש משאנ"ץ] פירש שכולו שאוב פסול מן התורה עד שיהיה רובו בהכשר, אבל לאחר שיהיה רובו בהכשר משם ואילך אין שאיבה פוסלת בו אלא מדרבנן, הלכך כל ספק שיאירע בו קודם שיהיה רוב בלא שאיבה אזלינן ביה לחומרא

אבל משידוע שנעשה רובו בהכשר מקלינן בספיקא שיאירע בו, וכן הוא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל. עכ"ל. אמנם הר"ש עצמו [פ"ב דמקואות מ"ג] כתב לפרש בדרך אפשר דכשנשאבו בכלים המקבלים טומאה פסול מן התורה, אבל כשנשאבו בכלי גללים כלי אבנים כלי אדמה שאינם מקבלין טומאה פסולו מדרבנן.

והרשב"ם בסוגיין כתב, שאם היה מקוה מ' סאה ונתן סאה שאובין ונטל סאה כשר, עד כמה רבי יוחנן אמר עד רובו, והיינו טעמא דמדאורייתא אפילו נפלו בתר הכי שאובין בטלו ברובא, א"נ קמא קמא בטיל, הלכך פסולא מדרבנן הוא בענין הנ"ל של נתן סאה ונטל סאה עד רובו וכו', אבל בכולו שאוב הוי דאורייתא.

ודעת הרמב"ם [פ"ד ממקואות] כר"י, וז"ל, דין תורה שכל מים מכונסים טובלים בהם, שנאמר מקוה מים מכל מקום בין שאובים בין שאינם שאובים, ומדברי סופרים שהמים השאובים פסולים לטבילה, ולא עוד אלא מקוה מים שאינם שאובים שנפל לתוכן ג' לוגין מים שאובין פסלו הכל. עכ"ל.

ודעת רבינו תם בסוגיין דכולה שאובה פסול מן התורה, ולא זו אף זו אלא שאף ג' לוגין שאובין בתחלה כשנותנים לתוך המקוה פוסל מן התורה כל הגשמים שירדו לתוכה אחר כך, אבל אם בתחלה ירדו גשמים אף מעט ואח"כ נפל לתוכה ג' לוגין שאובין פסולו מדרבנן.

ודעת הראב"ד וחכמי נרבונא [הובא בריטב"א כאן ובר"ן שבועות ה' ע"א מדפי הרי"ף] דמילא בכתף פסול מן התורה אבל שאובין שירדו ע"י כלים מאליהן פסולו מדרבנן.

וכן מצאנו בענין זה מחלוקת בענין שאובה שהמשיכוה על גבי קרקע, האם נכשרת בכך, דדעת הרי"ף שאובה שהמשיכוה כל שהוא כשירה אפילו בכולה, והגאונים מצריכינן רבייה בלא שום המשכה, וכתב הריטב"א דדעת הרי"ף אתי שפיר כמאן דאמר כולה שאובה דרבנן, ודעת הגאונים ואתיא כשיטת הר"ש, ושלמעשה ראוי להחמיר בכל זה לטבילה דאורייתא דנדה וגרים שבזמן הזה.

ופשטות לשון הגמרא משמע כהר"י והרמב"ם, דהגמרא נקטה בסתמא דשאיבה דרבנן, ולא פירשה באיזה אופן מדובר, ולרבינו תם והרשב"ם ושאר ראשונים דמדובר באופן מסויים היה לגמרא לפרש במאי עסקינן, ומה שהכריח לרבינו תם והראשונים לנקוט כנ"ל הוא מחמת הספרא הנ"ל, ועוד דלא אשכחן בכולא תלמודא מקור להא דשאיבה דרבנן, דמשמע דהוא מילתא דפשיטא, ובהכרח שהוא פשוט ממשניות וברייתות, ורק באופנים הנ"ל מצאנו להדיא דהוא דרבנן.